

BAKALAUREUSETÖÖ PÄRNU LINNAARHIIVI AJALOOST

12. juunil 1998 kaitses Kati Kasemets Tallinna Pedagoogikaülikooli infoteaduste osakonnas bakalaureusetööd teemal "Pärnu Linnaarhiiv 1918-1940. Dokumente ja materjale".

Kati Kasemetsa töö käsitles seni vähe uuritud osa Eesti kohalike arhiivide võrgu kujunemisest. Teema on kindlasti ajakohane ning aktuaalne, eriti seoses arhiiviseaduse jõustumise ja arhiivinduse reformidega.

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli autor seadnud Pärnu Linnaarhiivi tegevust kajastavate dokumentide kogumise Eesti Riigiarhiivis asuvatest Eesti Vabariigi (1918-1940) aegsete asutuste arhiivifondidest. Kasutati arhiivinõukogu, haridusministeeriumi, Vabadussõja ajaloo komitee, Pärnu linnavalitsuse, Eesti omavalitsuse haridusdirektooriumi arhiivinduse ala voliniku ja Pärnu Linna TSN täitevkomitee fonde. Töös on ära toodud kõik leitud dokumendid ja neid on kommenteeritud eriosas.

Sissejuhatuses käsitletakse arhiivi mõistet ja arhiivide rolli ühiskonnas. 19. sajandi lõpul ja 20. sajandi algul teadusasutuse ilme võtnud Pärnu Linnaarhiivi töö soikumine vaadeldaval perioodil on kindlasti tugevasti mõjutanud asutuse edasist saatust ning see väärib kindlasti uurimist. Arhiivide ülesanne on laiem kui ühiskonnale vajaliku informatsiooni alalhoidmine. Võrdselt peaksid olema esindatud materjali järjepidev kogumine, kindel säilitamine, teaduslik korrastamine ja kasutamise võimaldamine. Pärnu linnaarhiivil olid käsitletaval perioodil parimad säilitamistingimused Eestis, kuid sellest jäi arenguks väheseks. Linnas on alati olnud ja olid ka siis olemas inimesed, kes arhiivi kasutasid ja selle väärtust hindasid. Kahjuks pole neil alati otsustajatele piisavat mõju olnud.

Arvestades arhiivinduslike publikatsioonide piiratud hulka, on töö esimeses peatükis toodud ülevaade kogu Eesti arhiivindusest aastatel 1918-1940. Linnaarhiivide, eriti Tallinna Linnaarhiivi tegevuse põhjalikum käsitlemine oleks võimaldanud autoril siiski dokumente veelgi paremini kommenteerida. Uurides Pärnu Linnaarhiivi arengut sellel perioodil, jääb autor oma kommentaarides tagasihoidlikuks, rohkem osundades dokumentides sisalduvatele probleemidele kui neid analüüsisid.

Arhiivi arengut enam mõjutanud probleemiks vaadeldaval perioodil on vastavast teaduslast ettevalmistust omava linnaarhivaari puudumine.

1925. aastal kirjutab Pärnu linnavalitsus: "Pärnu linna arhiiv on ainult vana dokumentide ja raamatute hoidmise koht. Hariduseliseks otstarbeks seda ei tarvitata." Arhiivi väärtust mõistsid küll baltisaksa ajaloolased, kelle palkamist ei pidanud linnavalitsus aga vajalikuks. W. Stillmarki töölepingut ei pikendatud. Puuduvad andmed H. Laakmanni kandidatuuri arutamise kohta. Riigi Kesk-arhiivi direktori O. Liivi ettepanekud linnaarhivaari ametisse võtmise kohta jäid tähelepanuta. Teaduslast ettevalmistust omava arhivaari J. Olveti palkamine 1942. aastal oli seotud linnas laiali asetsevate arhiivifondide kogumisega. Siis aga jäi täieõiguslik arhivaar keskvõimu vastuseisu tõttu ametisse nimetamata. Pärnu arhiiv on ikka jäänud keskjärgelise võimu vahele.

Juba vaadeldaval perioodil kogunes arhiivi dokumente, mis ei olnud otseselt seotud Pärnu Linnavalitsuse tegevusega. Arhiiv oli midagi enam kui omavalitsuse arhiiv. Pärnu ja Pärnumaa Arhiiviks nimetamine 1940. aastal oli seega ka varasemat arengut silmas pidades õigustatud.

Säilitustingimuste poolest oli Pärnu Linnaarhiiv vaadeldaval perioodil üks paremaid. Riigiarhiivi 1924. aasta tegevuse aruandes märgitakse: "Kõige paremad arhiiviruumid Eesti linnades on aga Pärnus, kus juba 1907. aastal tule- ja vargakindl suur aknatu, keskkütte, elektrivalgustuse ja ventilaatoriga varustatud ruum ehitati."

Dokumentidest nähtub, et juba 1935. aastal anti üks arhiivi hoidla kõrval asuv ruum ajutiselt võimla kasutusse. Niisuguse protsessi hilisem jätkumine on tugevalt mõjutanud arhiivi arengut ja ka praegust olukorda. Pärnu arhiivi seni kõige tugevama külje – heade säilitustingimuste – hoidmine oleks vajanud rohkem vahendeid ja ka tähelepanu.

Kokkuvõtteks võib öelda, et autori töö on täitnud eesmärgi ning väärib kõrget positiivset hinnangut. Tuleb nõustuda autori järeldusega, et vaid toodud dokumentide põhjal jääb pilt Pärnu Linnaarhiivist aastatel 1918–1940 mõnevõrra fragmenteerseks.

Üks täiendavat uurimist vajav valdkond on provintsiaalarhiivide loomise ettevalmistamine kolmekümnendatel aastatel. Provintsiaalarhiivi ühe võimaliku asukohana oli kirjanduse andmetel välja pakutud ka Pärnu.

Kati Kasemetsa bakalaureusetöö äratas kindlasti huvi ja leiab kasutajaid, kui ta jääb säilitamisele vähemalt Eesti suurematesse arhiividesse.

Kalju Idvand